

Hana Urbanová: I život mentálně hendikepovaných dětí může být bohatý

Rozhovor

Publikováno 8.7.2011 8:02

Komunitní centrum Motýlek sídlí na Černém Mostě a sdružuje tři projekty. Vedle nízkoprahového klubu pro děti a mládež a mateřského centra má na starosti provoz centra denních služeb pro hendikepované děti, které kvůli svému postižení nemohou chodit do normálních sportovních klubů či dovednostních kroužků. Ředitelkou Motýlka je již deset let Hana Urbanová, absolventka tělesné a pracovní výchovy pro osoby se zdravotním postižením na FTVS UK.

*E15: Jaké děti využívají vaše centrum denních služeb?

Chodí k nám asi 50 dětí se zdravotním hendikepem. Nejsme zaměřeni na péči o děti se smyslovým postižením, takže jde o děti s tělesným, kombinovaným a hlavně mentálním postižením, a to od lehké až po středně těžkou mentální retardaci.

*E15: Například?

Motýlek navštěvuje stále více dětí s autismem. Takové děti žijí ve „vlastním světě“, do normálních kroužků je většinou nepřijmou, a tak by bez podpory sociální služby trávily dětství doma, bez společných zážitků, bez kolektivu, stále jenom s rodiči. A to je přece škoda. I když jsou znevýhodněné, jsou také šikovné a zvládnou spoustu věcí.

*E15: Když se řekne autista, většina lidí si představí Dustina Hoffmana ve snímku Rain Man. To asi není moc jednoduché vést kroužek s autisty?

U nás je všechno přizpůsobeno jejich schopnostem a možnostem. Samozřejmě, že některé naše děti mají poněkud problémové chování a liší se od toho, čemu říkáme normální. Neudrží pozornost, vykřikují, sebepoškozují se. Ale vždycky se snažíme najít příčinu. To je jedna z našich metod. Neokřikovat je, neříkat nedělej to, rušíš, ale zjistit, co tohle chování vlastně znamená. Často jsou třeba jen unavené, na chvíli si lehnou na žíněnku a pak mohou zase pokračovat v práci nebo zábavě.

*E15: Jaké jim nabízíte aktivity?

Keramiku, výtvarné dílny, logopedii. Na první pohled to vypadá obyčejně, ale to jen proto, že většina lidí si neumí představit, co to našim dětem přináší. Třeba když si vezmete canisterapii, což je vlastně jakási léčba s pomocí psů. Na první pohled to jistě vypadá trochu bizarně. Co mohou dělat hendikepované děti s nějakým psem. Jenže to má obrovský účinek. Děti mu třeba rozmístí překážky a pak mu dávají povely. A to je hrozně baví, protože najednou se karta obrací, nejsou řízeny ony, ale mohou také samy někoho řídit. A když zřetelně vysloví pokyn, tak je pes poslechne. Takže mají velkou motivaci, aby správně artikulovaly, a tím se skvěle učí. A navíc to zvyšuje jejich sebevědomí, které často není příliš vysoké.

***E15: Jaký kroužek je z pohledu vašich dětských klientů nejoblíbenější?**

Jednoznačně muzikoterapie. Máme úžasného kolegu, který je profesionální zpěvák a umí děti neuvěřitelně nadchnout. Samozřejmě využíváme především ty jednodušší nástroje, aby naše děti, které nemají buď dobrou motoriku, nebo odpovídající rozumové schopnosti, zvládly na tyto nástroje hrát.

***E15: Jak může muzikoterapie pomáhat?**

Díky muzikoterapii se velmi dobře daří rozvíjet komunikační dovednosti. Naším cílem není to, aby se děti naučily hrát a zpívat písničky, ale aby se nenásilnou a poutavou formou rozvíjely jejich dílčí dovednosti, které pak využijí v běžném životě. Díky muzikoterapii rozvíjejí paměť, vyslovování. A protože je to baví, tak se hodně zlepšují.

***E15: Je možné vyzdvihnout nějaký konkrétní úspěch, co se při muzikoterapii povedlo?**

My nejdeme po úspěších, nehrajeme si na to, kdo nejlépe či nejvíce. Ale jako příklad mohu jmenovat jednu slečnu s Downovým syndromem, která se naučila hrát na flétnu. To osobně považuji za mimořádně famózní úspěch, protože dokáže hrát z not.

***E15: Jak ale hra na flétnu může pomoci v běžném životě?**

Je to přece jasný příklad, co děti s mentálním hendikepem mohou dokázat. Že je nemusíte stále vodit za ručičku, ale dokážou splnit dlouhodobý úkol a obstát. To pomáhá v mnoha věcech, třeba v takovém osamostatnění, které je mimořádně důležité. Snažíme se rozvíjet jejich dovednosti, aby se mohly daleko lépe zapojit do života a eliminovaly se důsledky jejich hendikepu, třeba při navazování kontaktů či při pracovním uplatnění. Mnoho našich dětí se postupně naučilo jezdit k nám do Motýlku nebo do své školy bez doprovodu, čímž usnadnily život rodičům. Ale především je to důležité pro jejich vlastní budoucí život.

***E15: To o ně rodiče nemají strach? Pustit mentálně postižené děti samotné?**

Rodiče se často o své dítě hodně bojí, vědí, že má hendikep, a proto se ho snaží více ochránit. Pak ale hrozí, že vlastně sklouznou k tomu, že ho začnou podceňovat. Myslí si, že by určité věci nedokázalo, a raději ho samotné nepouštíjí vůbec nikam. My jim pomáháme, aby jim tu důvěru dali a nechali je jít na nákup nebo do školy. Musí věřit, že to jejich děti zvládnou, protože bez toho se většinou dál neposunou. Nesmím však opomenout, že tomu předchází nácvik samostatného cestování či nakupování, vysvětlování možných rizik.

***E15: Vaše kroužky pro hendikepované děti jsou bezplatné?**

Naše služby nejsou bezplatné. V centru denních služeb vybíráme 100 korun na hodinu, což rodiče většinou hradí ze sociálních příspěvků, které na dítě dostávají. My jsme registrovaná sociální služba, každý klient u nás dostane „klíčového“ pracovníka, který s rodiči probere situaci jejich dítěte, vybere s nimi, jaké aktivity bude dítě v Motýlku navštěvovat, a domluví cíle, respektive smysl jeho návštěv. K tomu pak připravíme individuální plán. Proto máme relativně dost zaměstnanců. Osm lidí u nás pracuje na stálo a vedle nich pomáhá ještě tým dobrovolníků.

***E15: Peníze od rodičů vám asi nestačí? Jaký máte rozpočet a z jakých zdrojů ho pokrýváte?**

Peníze od našich klientů tvoří pouze sedm procent našeho rozpočtu, který celkem činí zhruba šest milionů korun ročně na všechny tři služby. Šedesát procent dostáváme od ministerstva práce a sociálních věcí, od města a městské části. Dalších 15 procent pokrývají dary od fyzických osob a firem, tři procenta máme z nadací. A nesmím zapomenout ani na naše vlastní příjmy, pořádáme různé charitativní akce a benefiční koncerty, které nám pokryjí dalších 15 procent z našeho rozpočtu.

***E15: Peníze od státu a od města dostáváte na základě grantů. Jak se vám osvědčil grantový systém?**

Sám o sobě by byl grantový způsob docela spravedlivý. Ale jeho hlavní problém je jinde. Od státu nemáme nic garantovaného, takže i když naše služba existuje deset let, každý rok na podzim znovu píšeme žádost o granty a dotace na další rok a pak s obavou čekáme, zda peníze dostaneme. Jeden rok se nám stalo, že nám nebyla žádná dotace přiznána a my jsme se ani nedozvěděli proč. Okamžitě jsme se přihlásili do námitkového řízení, kde se nás ptali, proč jsme ty peníze nedostali? Co se u nás změnilo? Ale my jsme důvod vůbec nevěděli. Nakonec jsme peníze sice dostali, ale ta nejistota je ubíjející. Deset let něco budujete, máte už jméno a stejně vám hrozí, že úředník škrtně perem a vy to budete muset celé zavřít.

***E15: Jenže na deset let dopředu vám peníze nikdo neslíbí?**

Já nevolám po žádných jistotách či nárocích, ale chtěla bych, aby to bylo nějak upravené a transparentní. Třeba soukromé školy také vědí, kolik dostanou na jednoho žáka. Musejí si samozřejmě sehnat peníze i jinde, ale oproti nám vědí, v jakých mantinelech se budou pohybovat. V sociálních službách bohužel nic takového není.

***E15: Čistě teoreticky, pokud se rapidně zhorší ekonomická situace a bude se ještě více škrtat, hrozí vám zánik?**

Ano, přesně tak to je. Nemáme vůbec žádné garance. I když poskytujeme kvalitní služby, samo o sobě to nestačí, protože úředníci z magistrátu či z ministerstva mají omezený rozpočet. A protože podobných zařízení přibývá a koláč je stále stejný, nebo ještě menší, musí se dělit na stále menší díly.

***E15: Na Černém Mostě sídlíte v bývalé mateřské školce, která později sloužila jako hospoda. Jak jste k ní přišli?**

Před deseti lety jsme ji dostali od městské části do téměř bezplatného pronájmu nejprve na deset let. Teď nám ho prodloužili na dalších sedm. Obrovská výhoda je, že máme symbolické nájemné, platíme prakticky pouze náklady. Na druhé straně naše začátky nebyly vůbec jednoduché, protože objekt byl v naprosto dezolátním stavu. Náš tým, rodinní příslušníci a spousta dobrovolníků zde strávili stovky hodin, než jsme Motýlek dali dohromady.

***E15: Dobrovolníci vám pomáhali na stavbě, dobrovolníci vám pomáhají s provozem Komunitního centra. Kde je berete a jaká je jejich motivace?**

Hodně dobrovolníků se rekrutuje z okruhu lidí, kteří u nás byli na praxi. My jsme fakultní zařízení a tudíž k nám chodí studenti. Většinu z nich překvapí, jaká u nás vládne laskavá a pohodová atmosféra. Líbí se jim nejen to, ale i kolektiv, a když mají čas, tak chodí pomáhat i po skončení praxe jako dobrovolníci.

***E15: Jak se u nás vyvíjí péče o zdravotně postižené?**

Za posledních deset let se v Česku podařilo vytvořit fungující síť sociálních služeb, které víceméně každému dokážou pomoci. To je obrovský pokrok proti polovině devadesátých let, kdy zde neziskové organizace začínaly. Občas se stává, že k nám přijdou klienti, kterým neumíme pomoci, ale máme další kontakty, a tak je přímo odkážeme do jiného centra, kde najdou služby, které potřebují. Ale to mluvím jen o Praze. Metropole je na tom výrazně lépe než menší města a na vesnicích není téměř nic. Podle našich zkušeností se proto dost rodičů s dětmi s postižením stěhuje do Prahy nebo jiných větších měst.

***E15: A jak se mění přístup k hendikepovaným lidem?**

Zásadně. Podle mého názoru je to způsobeno hlavně tím, že se běžně pohybují mezi námi. Setkávají se s nimi děti ve školách, kde jsou integrovány, na ulici, prostě všude. Boří se jak fyzické bariéry, tak i psychické. Vraťte se o dvacet let dříve. Když člověk potkal vozíčkáře, překvapeně na něj zíral. Dnes je to naprosto běžné a lidé s hendikepy už nejsou žádnou zvláštností.

***E15: Předsudky k fyzicky postiženým lidem zmizely už dávno, mizí i předsudky k duševně hendikepovaným?**

Mizí, ale jde to pomaleji. Spousta lidí se jich tak trochu bojí, protože dobře neví, jak by měli zareagovat. Ale když se s nimi dostanou do bližšího kontaktu, obava z nich spadne. Nedávno nám jedna paní říkala, že by nám chtěla pomoci, ale že by to nezvládla, protože ty děti lituje. A přitom s nimi stačí strávit jedno odpoledne, abyste poznal, že není proč je litovat. Jsou to normální děti, které mají jen trochu jiné schopnosti, než je běžné.

***E15: Před dvaceti lety bylo obvyklé, že téměř všechny mentálně postižené děti žily v ústavech. Už je to obráceně?**

Úplně obráceně to ještě není, ale už je naprosto normální, že dítě s mentálním postižením, třeba s Downovým syndromem, zůstane doma, pokud to jen trochu jde. S podporou sociálních služeb, širší rodiny a přátel to rodiče většinou zvládnou a pro dítě je to nakonec stejně to nejlepší.

***E15: Působíte také jako inspektorka kvality sociálních služeb a navštěvujete velké ústavy pro mentálně hendikepované. Jaký máte na tyto „léčebny“ názor?**

Připadá mi škoda, že v pobytových sociálních službách stále žije poměrně velký počet lidí. Myslím si, že hodně z nich by s účinnou pomocí mohlo žít v nějakém chráněném obydlí, nebo dokonce doma, a bylo by jim lépe.

***E15: Co je na ústavech špatného?**

Připadá mi naprosto zoufalé, že jsou tam lidé v produktivním věku „opečovávání“ jako malé děti a není výjimkou, že zde vlastně nemají vůbec nic na práci. V těch největších ústavech přitom žijí stovky lidí. Je jim hromadně uvařeno, hromadně uklizeno, vypráno, vyžehleno. Nejlepší by bylo, kdyby se velké ústavy transformovaly do malých chráněných obydlí, kde se vše daleko více přibližuje běžnému životu. Došli by si nakoupit, něco by uvařili, prostě by žili aktivněji. Tato změna postupně probíhá a klienti některých domovů jsou připravováni na běžný život, ale podle mě změny probíhají až příliš pomalu.

Hana Urbanová (39)

Je místopředsedkyní Sdružení na pomoc dětem s hendikepy a ředitelka Komunitního centra Motýlek na Černém Mostě. Vystudovala obor tělesná a pracovní výchova pro osoby se zdravotním postižením na FTVS UK a obor rehabilitační pracovník na SZŠ. Vedle práce v Motýlku je také inspektorkou kvality sociálních služeb, věnuje se lektorské činnosti a poskytování odborných konzultací u provozovatelů sociálních služeb.

Autor článku: Libor Budinský